

3. Jessica Trybus. Game-Based Learning: What it is, Why it Works, and Where it's Going. New Media Institute. 2015. №6. URL. <http://www.newmedia.org/game-based-learning--what-it-is-why-it-works-and-where-its-going.html>

УДК 378:61=161.2

Петров Є.Є., Петрова О.Є., Іваницька Т.А.

Полтавський державний медичний університет

**СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЦИНИ ДО МОВНОГО ЯВИЩА
“СУРЖИК” У МІСТІ ПОЛТАВИ: ПОГЛЯД КРІЗЬ ПРИЗМУ
РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ**

У статті розглянуто питання ставлення студентів медичного факультету в м. Полтаві до мовного феномену “суржик” з урахуванням їхнього «регіонального походження». Результати соціолінгвістичного опитування (анкетування) 205 осіб віком від 19 до 25 років дозволяють припускати, що суржик є найпоширенішим засобом спілкування серед студентів медичного факультету з Полтави, Полтавської області, Центральної та Північної України. Ставлення студентів медицини до суржику як мовного явища та його використання у вербальній комунікації не є однозначним, але це не завжди зумовлено фактором «регіонального походження» студента.

Ключові слова: суржик, студенти медичного факультету, засіб комунікації.

The article presents the insights into the attitude of medical students in Poltava to the language phenomenon Surzhyk taking into account their regional origin. The results of the sociolinguistic survey among the 19-25-year-old students (205 persons) make it possible to assume the fact that Surzhyk is the most widespread communicative means among the medical students from Poltava, Poltava region, Central and North Ukraine. The students' attitude to Surzhyk as linguistic phenomenon and to its using in the verbal communication is complex; it isn't always caused by the student's «regional origin» factor.

Key words: Surzhyk, medical students, the means of communication.

В статье рассматривается вопрос отношения студентов медицинского факультета в городе Полтава к языковому феномену «суржик» с учетом их «регионального происхождения». Результаты социолингвистического опроса (анкетирования) 205 лиц возрастом от 19 до 25 лет позволяют предполагать, что суржик является наиболее распространённым способом языкового общения среди студентов медицинского факультета из Полтавы, Полтавской области, Центральной и Северной Украины. Отношение студентов медицины к суржику как языковому явлению и его использованию в вербальной коммуникации не является однозначным, но это не всегда обусловлено фактором «регионального происхождения» студента.

Ключевые слова: суржик, студенты медицинского факультета, средство коммуникации.

Українсько-російський суржик належить до цікавих та помітних мовних феноменів нашої країни. Згідно опитувань, проведених соціолінгвістами, суржик є найбільш поширеним у північних та центральних областях України [2, с. 318]. Упродовж останніх десятиліть науковці-філологи намагаються якомога точніше визначитися з сутністю терміну «суржик», причинами його виникнення та усіма чинниками, які з ним пов'язані [1, с. 84]. І дещо вже вдалося досягти, зокрема характеризувати окремі сфери і середовища (за В. Авроріним) функціонування

суржику [1, с. 84]. Науковці Полтавщини не залишилися осторонь вирішення цього актуального питання, про що свідчить ціла низка публікацій [4, 5, 7].

Ставлення до мови (language attitude) є одним із нових та найцікавіших аспектів соціолінгвістики. У нашому попередньому дослідженні шляхом опитування (анкетування) ми з'ясували, як студенти медичного факультету Української медичної стоматологічної академії міста Полтави (наразі - Полтавського державного медичного університету (ПДМУ) ставляться до суржику і якою є їхня оцінка цієї, за визначенням Л. Масенко, «специфічної форми побутування мови» [3, с. 4]. Нами було виявлено, що суржик є найбільш поширеним засобом мовної комунікації цього контингенту респондентів і висловлено припущення впливу фактору «регіонального походження» студента на його ставлення до суржику як мовного явища та його використання у вербальній комунікації [6, с. 331], яке треба було у подальшому з'ясувати, розглянувши питання з урахуванням «регіонального фактору» (звичайно, значно збільшивши кількість учасників опитування). Саме це і склало мету нашого теперішнього дослідження.

Для вирішення поставленої мети було проаналізовано результати анкетування 205 студентів медичного факультету ПДМУ віком 19-25 років, які були надалі розподілені на групи відповідно до «регіонального походження». Слід одразу зазначити, що «представники» Полтави і Полтавської області розглядалися окремо. Групу «полтавців» склали 30 осіб, які народилися і живуть в Полтаві з народження, 35 осіб є мешканцями різних районів Полтавської області. 35 студентів приїхали до Полтави із інших областей Центральної України, 35 із Північної України та 35 зі Східної України. Групу Південної України склав 21 здобувач освіти, Західної України – 14 студенти. Меншу кількість представників двох останніх груп можна пояснити тим фактом, що ці регіони не є домінуючими у «територіальному спектрі» здобувачів освіти ПДМУ. Крім полтавців/полтавок, усі інші учасники соціолінгвістичного опитування живуть у місті Полтаві менше ніж 10 років.

Відповідно до результатів дослідження, в повсякденному спілкуванні більшість представників Полтавської області (80,0%), Центральної України (57,1%), Полтави (56,7%) надають перевагу суржику. Наступне місце у перших двох вищезгаданих групах «займає» українська мова (відповідно, 17,1% та 34,3%), а у мешканців Полтави - російська (33,3%). Респонденти з Північної України надали невелику перевагу суржику над російською, що «посіла» друге місце (42,9% проти 37,1%), а Південь у цьому сенсі «показав» паритет (по 42,9%). Здобувачі освіти зі Східної України надали значну перевагу російській мові (71,1%), а Західної України – українській, але менш впевнену (42,9%), що можна пояснити використанням останніми певних діалектів (зокрема, закарпатського).

Найбільший відсоток респондентів з Полтавської області (68,6%), Північної України (51,4%) та Полтави (50,0%) у спілкуванні з родиною використовують завжди свідомо суржик. Представники Сходу та Півдня вибрали інший домінуючий варіант (переважно російську мову), «випередивши» суржик (відповідно, 60,0% і 22,9% та 52,4% і 42,9%). Більшість здобувачів освіти із Центральної України (42,9%) і значна кількість – із Полтавської області (31,4%) намагається розмовляти українською, але не завжди дотримується граматичних і лексичних норм. «Різнобарвною» виявилася група Західної України, де приблизно однакова кількість студентів вибрала різні вищезгадані варіанти відповідей.

Викликає певне здивування, що і у цій групі «чиста» українська мова не була такою, що домінує.

У спілкуванні з друзями більшість респондентів із Полтавської області (88,5%), Центральної України (68,6%), Полтави (56,7%) та Північної України (51,4%) надає перевагу суржику. Більшість представників-учасників опитування зі Східної України обрали російську мову (68,6%), а Західної України – українську (50,0%). Констатовано паритет між суржиком та російською мовою у мешканців Південної України (обидва показники склали 47,6 %). Звертає на себе увагу також той факт, що понад третини респондентів-полтавців та мешканців Північної України надали перевагу російській мові.

Дещо іншими виглядають результати щодо засобу висловлювання власної думки. Лише «представники» Східної України надали значну перевагу російській мові (57,1%), а Західної України - українській мові (57,2%). Передову позицію з результатом 38,1% російська мова також «зайняла» серед мешканців Південної України (суржик - другий), а суржик - серед здобувачів освіти з Полтавської області (37,1%), «випередивши» українську мову (її позиція – друга). Понад третини респондентів-полтавців (33,3%), представників Центральної (37,1%) та Північної України (31,4%) зазначили, що легкість вербальної комунікації для них залежить від конкретної ситуації.

На запропоноване твердження *“Суржик – це явище, коли людина не вміє говорити жодною мовою і перемішує українські і російські слова”* у більшості груп переважав негативний відгук: Полтавська область – 57,1%, Полтава – 53,3%, Південна Україна – 52,4%, Центральна та Північна Україна – по 48,6%. Другу позицію в цих групах зайняло часткове погодження з цим твердженням, яке виявилось передовим серед мешканців Західної (50,0%) та Східної України (45,7%). Але значна частина двох останніх груп також негативно сприйняла вищезгадане твердження (відповідно, 42,9% та 34,3%). У жодному регіоні не домінувала “підтримка” цього речення. Але водночас слід зазначити, що приблизно чверть студентів із Південної і Північної України схвально оцінили це твердження, а така ж кількість – частково погодилася з ним.

Трохи більша кількість студентів з Полтави, Західної України, Південної та Східної України не погодилася, ніж частково погодилася із твердженням *“Суржик вказує на людську неосвіченість”*. Серед респондентів Полтавської області та Центральної України ситуація була «з точністю до навпаки». Північна Україна «надала» паритет (по 45,7%). Водночас в усіх групах були лише поодинокі голоси, які відповіли позитивно.

Такою ж значною в усіх групах виявилася різниця між “не згоден” та “згоден” відносно думки *“Суржик - це зневага до української мови”* з переважним превалюванням негативної відповіді. Водночас слід зазначити, що більшість респондентів із Західної України частково погодилися з цим твердженням (64,3%), в інших групах відповідь «частково згодний» була лише другою за кількістю.

Твердження *“Суржик звучить для мене природно, і я його сприймаю легше, ніж українську літературну мову”* не підтримала більшість студентів в усіх групах за виключенням Центральної України. Особливо високим був відсоток негативної відповіді серед респондентів Західної України (71,5%) та Полтави (63,3%). Часткову підтримку цього твердження надали 48,6% здобувачів освіти з Центральної України (негативна відповідь серед них складала 37,1%). Невеликий відсоток студентів в усіх групах стверджують, що їм важко вирішити це питання.

Але і ця відповідь випередила позитивну реакцію на вищезгадане твердження в переважній кількості груп (за виключенням Південної та Східної України), Північна Україна знов «надала» паритет (по 17,1%).

Наступне питання з'ясувало те, *якою мовою учасник дає відповідь, якщо до нього звертаються за допомогою суржика*. Тут понад половини респондентів з Полтави (60,0%), Центральної України (60,0%), Полтавської області (54,3%) та майже половина – з північної України (48,6%) обрали “ситуаційність відповіді” (іншими словами – мова відповіді залежить від ситуації). Друге місце всі ці групи «віддали» суржику як мові відповіді. Південна Україна «показала» паритет між цими двома відповідями (по 33,3%). Інші результати були отримані у студентів із Західної України (із показником 57,1% «домінувала» українська мова) та Східної України (російська мова та «ситуаційність» показали майже однакові результати – 45,7 % та 42,9%, відповідно). Використання відповіді виключно російською мовою у цьому випадку не зазначив жоден студент із Західної України та Полтавської області, а українською – з міста Полтави.

На наступне питання, а саме “*Як Ви ставитесь до людей, які говорять суржиком?*”, ми отримали майже одноставну відповідь. Практично усі студенти незалежно від регіональної приналежності стверджують, що для них не є важливим, якою мовою говорить людина; важливим є те, що вона говорить. Інші відповіді: “мені неприємне спілкування з такими людьми”, “важко дати відповідь”, “можливо, мені не подобаються такі люди” були поодинокими в групах або взагалі не зустрічалися. Водночас, лише один студент з усіх груп (!) надав відповідь “обожнюю, коли люди говорять суржиком”. І це також, на нашу думку, є доволі цікавим фактом.

Більшість респондентів з різних груп не підтримали або лише частково підтримали (з невеликими регіональними «коливаннями») твердження “*Суржик засмічує українську мову*”. Водночас звертає на себе увагу той факт, що третина студентів із Полтавської області та Західної України надали позитивну відповідь на вищезгадане твердження. Поодинокі учасники опитування з різних груп констатували важкість надання відповіді на це питання.

Говорячи про конотацію (про асоціації учасників зі словом “суржик”), частіше спостерігалась *асоціація суржика з певними словами* (надавалась можливість вибрати декілька варіантів) позитивного змісту серед респондентів усіх груп: “*природність*”, “*легкість*”, “*емоційність*”, “*відкритість*”, “*щирість*” (з несуттєвими «регіональними» відмінностями). Серед “негативних” асоціацій (які зустрічалися набагато рідше) домінувало слово “*неосвіченість*” (близько 20% в усіх групах за виключенням Західної України – 7,1%). Студенти із Західної України у «негативному сенсі» надали перевагу словам “*невихованість*” та “*грубість*” (по 14,3%).

Більше половини студентів із Полтави, Полтавської області, Південної, Північної України та майже половина – з Центральної та Східної України відповіли, що для них “*суржик звучить природно, рідно, “по-домашньому”*”. Водночас половина здобувачів освіти із Західної України зазначила, що “*суржик звучить децю смішно*”. В інших групах подібна відповідь посіла лише друге місце із значним відривом від першого. Не подобається звучання суржика набагато меншій кількості респондентів усіх груп. І лише 3 студенти зі Східної України та по одному з Північної, Центральної України, Полтави і Полтавської області відповіли,

що “коли я чую суржик, мені здається, що це насмішка над літературною українською мовою”.

Наступне питання: «Чи призводить суржик до денормалізації української мови?» логічно продовжило наш «опитувальний ланцюжок». Половина або майже половина респондентів з усіх груп, крім Західної України, не бачать жодного зв'язку і вважають, що суржик не впливає на українську мову. Водночас 42,8% студентів Західного регіону відповіли, що суржик варто уникати, адже він засмічує літературну українську мову. Серед тих, кому було важко відповісти на це питання, найбільший відсоток відмічено серед мешканців Полтавської області (37,1%) та Північної України (31,4%).

Переважна кількість студентів *намагається слідкувати за правильністю, красою власної мови, не використовувати слова-паразити, вульгаризми і т.д.* (разом зізнаючись, що це не завжди їм вдається), причому відповідь є домінуючою незалежно від «регіонального походження». Інша відповідь, а саме: “слідкую, для мене важливо говорити правильно і красиво” «посідає» другу позицію в усіх групах (з незначними коливаннями) за виключенням Центральної України. Цей регіон показав паритет між останньою відповіддю та наступними: “говорю так, як можу, можливо, з помилками, але завжди щиро, змінювати це не хочу”, “я ніколи не звертаю на це увагу” (по 8,6%), які в цілому в усіх групах набрали значно меншу кількість відповідей, ніж «намагання» та «слідкування».

На питання “Чи вважаєте Ви, що суржик варто уникати?” найбільший відсоток студентів з Полтави (40,0%), Полтавської області (45,7%), Центральної України (48,6%) та Східної України (40,0%) відповів “можливо”. Приблизно однакова кількість учасників опитування з Південної України сказала «можливо», «так» або «ні». Західна Україна надала перше місце позитивній відповіді «так» (42,9%). Слід звернути увагу, що однакова кількість опитуваних зі Сходу відповіла «так» або «ні» (по 25,7%). І лише поодинокі студенти з усіх регіонів відповіли «не знаю».

Негативно ставляться до *використання суржику в засобах масової інформації* більшість респондентів з усіх регіонів, особливо не подобається це “представникам” міста Полтави (83,3%) та Західної України (78,6%). Не звертають на це увагу значно менша кількість учасників опитування різного «регіонального походження». Позитивно ставляться до такого використання тільки 13 студентів з 205, причому жодного – з Західної України.

Більшість респондентів з усіх регіонів (від 48,6% з Полтавської області до 71,4 % зі Східної України) *не вважають суржик поганою звичкою*. Менша кількість опитуваних з усіх груп вважає навпаки (серед них найбільший відсоток – у представників Полтавської області та Північної України). Деяким студентам було важко дати відповідь на це питання, але їхня кількість в усіх групах була незначною.

В жодному регіоні не є домінуючою чітка думка, що *суржик-унікальне явище, яким полтавцям слід пишатися*. Переважна кількість респондентів з усіх регіонів або спростовують це твердження, або «коливаються» («можливо, але я не впевнений»). Але слід сказати, що відсоток тих, що коливаються, є доволі значним серед мешканців Полтавської області, Центральної та Північної України (близько 40%). І, навпаки, категоричне «ні» сказали 56,7% представників міста Полтави та 42,9% студентів із Східної України. Поодинокі студенти з усіх регіонів не знали, яку надати відповідь.

Головною причиною використання суржику в Полтаві понад половини респондентів зазначають тісний зв'язок із великою кількістю сіл і невеликих містечок у Полтавській області, у яких суржик є популярним (така думка є домінуючою незалежно від регіональної приналежності). Особливо багато прибічників такої точки зору з Північної та Східної України (по 74,2% в обох групах). Значно менший відсоток отримали інші відповіді: “так говорить більшість”, “людські лінощі, адже часом важко швидко підібрати влучне українське слово і набагато легше сказати перше, що прийде на думку, неважливо якою мовою”, суттєво не відрізняючись кількісно між собою. Інший варіант відповіді зустрічався ще рідше.

На таке важливе, на наш погляд, питання як «*Чи можна вважати суржик різновидом української мови, певним діалектом?*» половина (Полтава та Полтавська область) або майже половина студентів з усіх регіонів, крім Західного, відповіла позитивно. Останній регіон (42,8%) не поділив точки зору більшості інших, заперечуючи вищезгадане твердження (для інших регіонів це був другий результат за кількістю). На третьому місці в усіх групах за виключенням Полтавської області опинилися респонденти, які відмітили важкість відповіді на це питання. А серед представників Полтавської області вони випередили (31,5%) тих, хто не погодився з цим твердженням (17,1%). Те, що “суржик і є українською мовою” вважають лише 3 студенти з усіх опитаних (1-з Полтави та 2- з Північної України).

Останнє питання запропонованої анкети стосувалося не лише мовного, але й морально-етичного аспекту: “*Чи зустрічали Ви колись у своєму житті неприязне ставлення до суржику?*”. І знов, як і у попередній роботі, коли ми ще не проводили детальний «регіональний аналіз» питання ставлення до суржику студентів медицини, найпоширенішою відповіддю виявилася така ж сама. Більшість респондентів з усіх груп крім Західної України відповіли, що в їхньому житті таке траплялося неодноразово. Перше місце (42,9%) серед опитуваних із Заходу нашої країни «зайняла» відповідь про поодинокі випадки неприязного ставлення до суржику, які вони спостерігали. Інші групи респондентів не спостерігали цього явища або стикалися з поодинокими випадками приблизно в однаковій кількості. Також відносно небагато студентів з усіх груп повідомило, що не може згадати таких випадків.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити такі **висновки**:

1. Суржик є найбільш поширеним засобом мовної комунікації серед студентів медичного факультету ПДМУ з Полтави, Полтавської області, Центральної та Північної України.

2. Більшість здобувачів освіти із Західної України спілкується переважно українською мовою, Східної України – російською, а у мешканців Південної України суржик «конкурує» з російською мовою.

3. Ставлення студентів медичного факультету ПДМУ до суржику як мовного явища та його використання у вербальній комунікації не є однозначним, але це не завжди зумовлено фактором “регіонального походження” студента.

4. Найбільш об'єднуючою серед студентів з усіх регіонів виявилася наступна відповідь: «Для мене не важливо, якою мовою говорить людина, важливим є те, що вона говорить». Це свідчить про толерантність молоді.

Перспективи подальших досліджень. Враховуючи обмежену роль “регіонального впливу” на ставлення до суржику серед студентів медицини в місті

Полтаві, надалі вважаємо за доцільне проведення дослідження щодо визначення впливу інших факторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брага І. І. Суржик у соціолінгвістичному вимірі. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2012. № 1. С. 82-87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_fi_2012_1_17.
2. Дель Гаудіо Сальваторе, Тарасенко Б. Суржик: актуальні питання та аналіз конкретного прикладу. *Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз і рекомендації* / за ред. Ю. Бестерс-Дільгер. - К., 2008. С. 316–331.
3. Масенко Л. Суржик: між мовою і язиком. 2-ге вид., зі змінами і допов. К.: Видавничий дім «Киево-Могилянська академія», 2019. 232 с.
4. Окара А. Полтавський “суржик” та духовне плебейство. *Слово і час*. 2000. №12. С. 52-56.
5. Окара А. Полтавський суржик і духовне плебейство. *Урок Української*. 2001. №5. С. 59-61.
6. Петров Є.Є., Петрова О.Є. Ставлення студентів медицини до мовного явища «суржик» у місті Полтаві. *Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи: збірник статей V Міжнародної науково-практичної конференції (19-20 листопада 2020 року)*. Полтава: Вид-во «Астрая», 2020.- С. 327-332.
7. Сидоренко Л. Деякі особливості функціонування суржику на Полтавщині. *Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика: збірник наукових праць*. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. Ч. 1. С. 223-225.

УДК 81 '25:378

Прийма Л. Ю., Шерстюк Н. О.

Полтавський державний медичний університет, м. Полтава ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КРИТИКИ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ ЯК НАПРЯМКУ ТРАНСЛЯТОЛОГІЇ

У статті схарактеризований історичний шлях розвитку вітчизняної критики художнього перекладу. Подається огляд основних здобутків цієї галузі транслятології; окреслюються основні погляди вчених в рамках цього напрямку.

Ключові слова: *критика перекладу, художній переклад, критерії оцінки перекладу, еквівалентність, перекладознавство*

The article characterizes the historical path of development of domestic literary translation criticism. The paper gives an overview of the main achievements of this translatology branch and outlines the main views of scientists in this area.

Keywords: *translation criticism, literary translation, translation evaluation criteria, equivalence, translation studies.*

В статье охарактеризован исторический путь развития отечественной критики художественного перевода. Представляется обзор основных достижений этой области транслятологии; очерчиваются основные взгляды ученых в рамках этого направления.

Ключевые слова: *критика перевода, художественный перевод, критерии оценки перевода, эквивалентность, переводоведение.*

Аналіз сучасних теоретичних праць із теорії та критики наштовхує на думку, що міждисциплінарність сучасного перекладознавства як характерна ознака цієї гуманітарної галузі, з одного боку, створює широкі пояснювальні можливості для теоретичних положень транслятології, а з іншого, – висуває низку дискусійних, неоднозначних проблем.

Історично, критика перекладу стояла біля витоків теорії перекладу, однак розквіт останньої затьмарив і відсторонив увагу від цієї важливої галузі